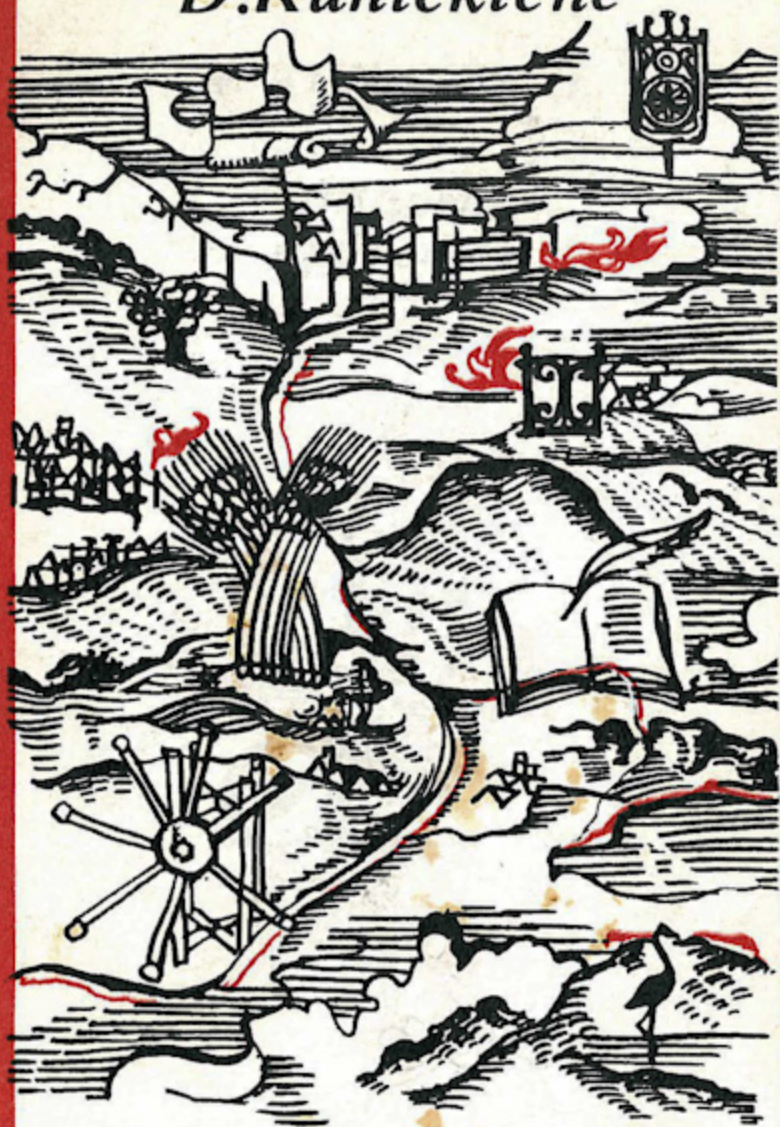

D. Kunickienė

*Po Kapsuko
apylinkės*

K908(4+4.5)

91(TL)

Ku-188

~~2-103~~

Petro Kriaučiūno Viešoji biblioteka
Skaitytojų aptarnavimo skyrius Nr. 70
Invent. Nr. 02 | 6930

K 0284—062
M851(10)-73 Z-72

LIETUVOS RESPUBLIKINĖ TURIZMO
IR EKSKURSIJŲ TARYBA

D. KUNICKIENĖ

***Po Kapsuko
apylinkes***

LEIDYKLA „MINTIS“
VILNIUS 1973

Kapsuko miesto centre

MIESTAS PRIE ŠEŠUPĖS

Ekskursijos trukmė 3 val.

„Kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka“... Skamba poeto Maironio posmai. Skuba Šešupė senelio Nemuno glėbin, plukdo savo vandenį ir pro miestą, parimusį prie jos krantų, turintį seną ir įspūdingą istoriją. Tas miestas — Kapsukas — Sūduvos krašto žirdis.

XVII šimtmetyje šio didelio miesto vietoje buvo kaimas, Pašešupio vardu vadinamas. Paskui vietovė buvo pavadinta Starapole, o dar vėliau — Marijampole.

Miestui pradžią davė Kvietišchio dvaras, atsiradęs XVIII amžiaus pradžioje. Karolio XII kariuomenė, žygiuodama Panemune į Gardiną, sudegino Prienų pilį. Jos savininkas, Prienų seniūnas Butleris, gailėdamas savo pilies, apsigyveno pačiame seniūnijos pakraštyje, prie Šešupės, kur buvo įsikūrę keli kaimai. Čia jis ir pasistatė Kvietišchio dvarą, apie kurį pagal valakų įstatymą kūrėsi miestas. Buvo įruožta turgavietė, gyvavusi iki XX amžiaus ketvirto dešimtmečio (dabar K. Poželos aikštė). Aplink turgavietę prasidėjo namų statyba. Kas statėsi arčiau turgavietės, mokėjo didesnius mokesčius, o kas prie gatvių — mažesnius. Pašešupio kaimas tapo miestu. Senasis pavadinimas jam netiko. Kvietišchio dvaro ponas davė jam Starapolės vardą. Greta pradėjo kilti kitas miestas. Jo įkūrėja — Prienų seniūnienė grafienė P. Butlerienė. Ji paprašė marijonų kongregacijos generolą Višinskį, kad šis atsiųstų į Starapolę kunigą, ir užrašė marijonų vienuolynui 8 margus pievos ir sklypą žemės, esantį tarp Jevonio upelio ir Šešupės, suteikdama vienuoliams teisę įkurti čia miestą. 1758 metais buvo pastatyta bažnyčia ir vienuolynas. Šalia jų kūrėsi miestelis, kurį marijonai pavadino Marijampole.

Taip atsirado vienas šalia kito du miesteliai, perskirti Jevonio. Skyrėsi jie tuo, kad Marijampolėje buvo uždrausta steigti smukles ir vystyti prekybą, o Starapolėje visa tai buvo leidžiama. 1802 metais abu miesteliai gavo miesto teises, herbą ir Marijampolės vardą.

Kapsuko kapinės — tikras miesto praeities metraštis. Čia ilsisi rašytoja J. Žymantienė-Žemaitė, paskutinius savo gyvenimo metus praleidusi Marijampolėje. 1921 m. gruodžio 8 d. marijampoliečiai palydėjo Žemaitę į amžino poilsio vietą. Penktųjų rašytojos mirties metinių proga buvo nuspręsta pastatyti jai paminklą. Kadangi buržuazinė valdžia lėšų neskyrė, buvo kreiptasi į visuomenę ir skulptorių P. Rimšą. Pastarasis, advokatui A. Bulotai paprašius, nuliedino rašytojos bareljefą nemokamai.

Kuklus paminklas kapinėse primena rašytojo Petro Armino-Trupinėlio nueitą kelią. Kapsukiečiai gerbia jo atminimą.

Kapinėse palaidoti kovotojai už liaudies laisvę, už šviesią šiandieną. Aplaistė krauju žemę, kurią taip mylėjo, trys seserys Laukaitytės: Adelė, Elzbieta ir Izabelė.

Čia ilsisi ir Karolis Petrikas, nuo 1927 metų savo gyvenimą surišęs su Komunistų partija. Jis žuvo 1941 m. rugsėjo 6 d.

Senų beržų ir liepų pavėsyje — kuklus, rūpestingai prižiūrimas antkapis. Po juo ilsisi Juliaus Zonelio ir Juozo Gabrio palaikai. Šių kovotojų veikla susijusi su 1918 metais. Žiaurūs budeliai leisgyvius komunistus įstūmė į užšalusią Šešupę.

Kapsuko istorija — liaudies kovų istorija. Pažangiomis tradicijomis garsėja J. Jablonskio vidurinė mokykla. Joje mokėsi J. Mačys-Kėkštas, J. Jablonskis, V. Mickevičius-Kapsukas, V. Montvila, S. Nėris, A. Venclova, J. Žiugžda. Realinę gimnaziją baigė prof. K. Bieliukas, K. Baršauskas, prof. J. Kupčinskas, M. Meškauskienė, doc. K. Lukša, P. Glovackas ir kt.

XIX amžiaus pabaigoje Marijampolėje kūrėsi marksistiniai rateliai. Su jų veikla susijęs V. Mickevičiaus-Kapsuko vardas. Daugelis buvusių dvarų darbininkų su meile prisimena šį paprastą žmogų ir bebaimį kovotoją. Jo atminimui įamžinti 1955 metais Marijampolės miestas pavadintas Kapsuko vardu.

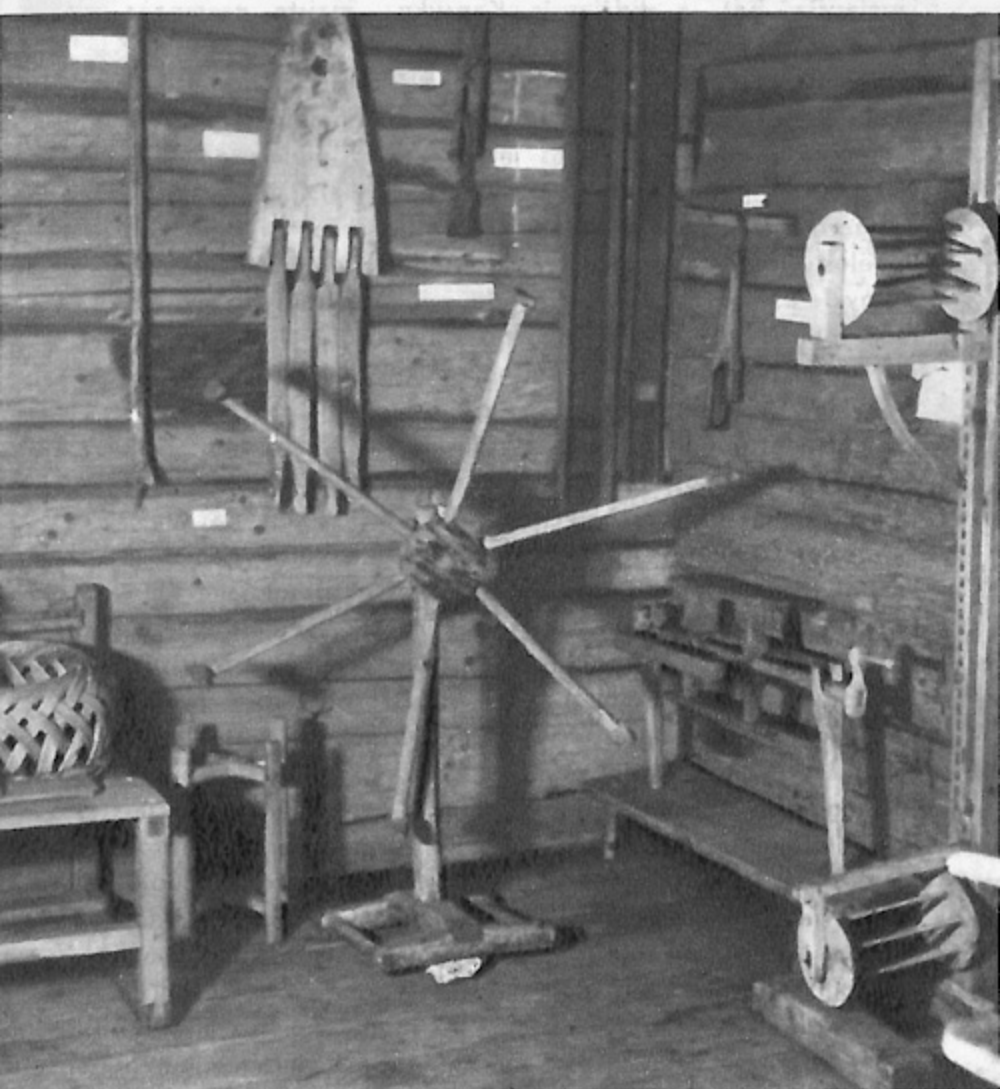
1908 metais V. Kapsuko bendražygis Z. Aleksa-Angarietis suorganizavo nelegalią spaustuvę, kurioje spausdino „Darbininkų žodį“. Per Sūduvą vingiavo „Iskros“ keliai.

1919 m. spalio 1 d. pradėjo darbą Marijampolės mokytojų seminarija, kuriai 1952 metais suteiktas buvusios auklėtinės mokytojos O. Žemaitytės-Sukackienės vardas. Čia mokėsi V. Montvila, Izabelė Laukaitytė ir kt. 1948 metais buržuaziniai nacionalistai pačioje mokykloje nužudė jos komsorgą V. Labanauską.

Respublikoje Kapsukas garsėja kaip žemės ūkio rajonas, tačiau tarybiniais metais jis tapo ir vienu svarbiausių respublikos pramonės centrų. Turtinga pačios seniausios miesto įmonės — cukraus fabriko — istorija. Fabrike vykdavo darbininkų brūdėjimai. 1931 metais sustreikavo 400 darbininkų. Jiems vadovavo K. Petrikas ir L. Kapočius. Darbininkai streiką laimėjo. Fabriko vadovybė buvo priversta pakelti jiems atlyginimą. Streikai kartojosi ir vėliau.

Per keturiasdešimt metų fabrikas smarkiai išaugo. Didžiojo Tėvynės karo pabaigoje besitraukdami vokiečiai jį sugriovė. Pokario metais darbininkai jį vėl atstatė. Dabar fabrike dirba apie 900 žmonių. Per metus čia pagaminama pusė milijono centnerių cukraus.

Kapsuke yra dvi sąjunginės reikšmės įmonės: autonormalių gamykla, išaugusi iš mažos remonto dirbtuvėlės, ir pati

Šunskų etnografinis muziejus

jauniausia, bet ir didžiausia Kapsuke — maisto pramonės automatų gamykla. Pastaroji neseniai šventė savo dešimtmetį. Jos produkcija jau žinoma ne tik Tarybų Sąjungoje, bet ir užsienyje. Aukšta darbo kultūra, gerais gaminiais gamykla lygiuojasi į geriausias šalies įmones. 1969 metais gamykla įrašyta į jubiliejinę Garbės knygą.

Smarkiai išaugo prekybos tinklas. Miesto centre — Karolio Poželos aikštėje — statoma moderni universalinė parduotuvė. Valgykla-kavinė, restoranas „Midaus ragas“, buitinio gyventojų aptarnavimo kombinatas, du kino teatrai — plačiaekranis ir plačiaformatis, trys vidurinės mokyklos, jaunimo sporto mokykla — visi šie pastatai išaugo tarybiniais metais.

Šiuo metu mieste yra šešios vidurinės ir dvi pradinės, pedagoginė, muzikos, kultūros, dvi profesinės technikos mokyklos, žemės ūkio technikumai.

Miesto kultūrinio gyvenimo židinys — kultūros namai ir kraštotyros muziejus. Pastarajame nuolat eksponuojami liaudies meno kūriniai, rengiami susitikimai su žymiausiais respublikos menininkais. Kultūros namai įsikūrę buvusio teatro patalpose. Ne tik rajone, bet ir visoje respublikoje garsėja Kapsuko liaudies teatras, pavyzdinis berniukų choras „Vyturėlis“ ir kiti meno kolektyvai.

Daug žada Kapsuko rytdiena. Šiame penkmetyje smarkiai išaugs pramonė. Jau statoma putliųjų verpalų gamykla, projektuojamas poligrafijos kombinatas, didelė kondensuoto pieno gamykla, 250 vietų ligoninė, nauja vidurinė mokykla. Miesto šiaurės vakarų zonoje auga antrasis mikrorajonas, pavadintas Degučiais. Netoli cukraus fabriko, prie Šešupės, vyksta dideli darbai: čia statoma 12 metrų aukščio ir apie 300 metrų ilgio užtvanka. Šiemet Šešupės vandenys buvo nukreipti nauja vaga. Pastačius užtvanką, Šešupė užlies apie 100 ha plotą. Čia bus Kapsuko marios — taip reikalinga miesto gyventojams poilsio vieta. Neilgai trukus, marių krantai pasipuoš žaluma, turistinėmis bazėmis.

ŠUNSKAI—UŽBALIAI

Ekskursijos trukmė 4 val.

Į šiaurės vakarus nuo Kapsuko, pasukus iš Vilkaviškio plento į dešinę, tuoj už miesto prasideda gražiais darbais išgarsinęs savo vardą ne tik respublikoje, bet ir visoje Tarybų Sąjungoje Lehino ordino Černiachovskio kolūkis.

Senas ir mažas čia žino namelį, kuriame 1944 metų vasarą buvo įsikūręs generolo J. Černiachovskio vadovaujamas štabas. Artimais žmonėmis kolūkiečiams tapo Černiachovskio giminės: jie dažnai čia atsilanko, susirašinėja.

Kapsuko žemės ūkio technikumus

Gražiai savo aplinką tvarko maisto pramonės automatų gamykla

Taip atrodo senojo Kapsuko galvės

Pavažiukime tolyn į šiaurės vakarus. Čia pat už kolūkio ošia Šunskų miškas, kuriame fašistai sušaudė 1700 komunistų, komjaunuolių ir tarybinių aktyvistų.

Tokią pat tragediją regėjo Rudžių giria. Jos paunksmėje prisiglaudęs obeliskas, skelbiantis praeiviams, kad ir čia žemė aplaistyta nekaltų žmonių krauju, kad ji priglaudė 400 vokiškųjų okupantų aukų.

Pagerbę žuvusius, keliaukime Šunskų link.

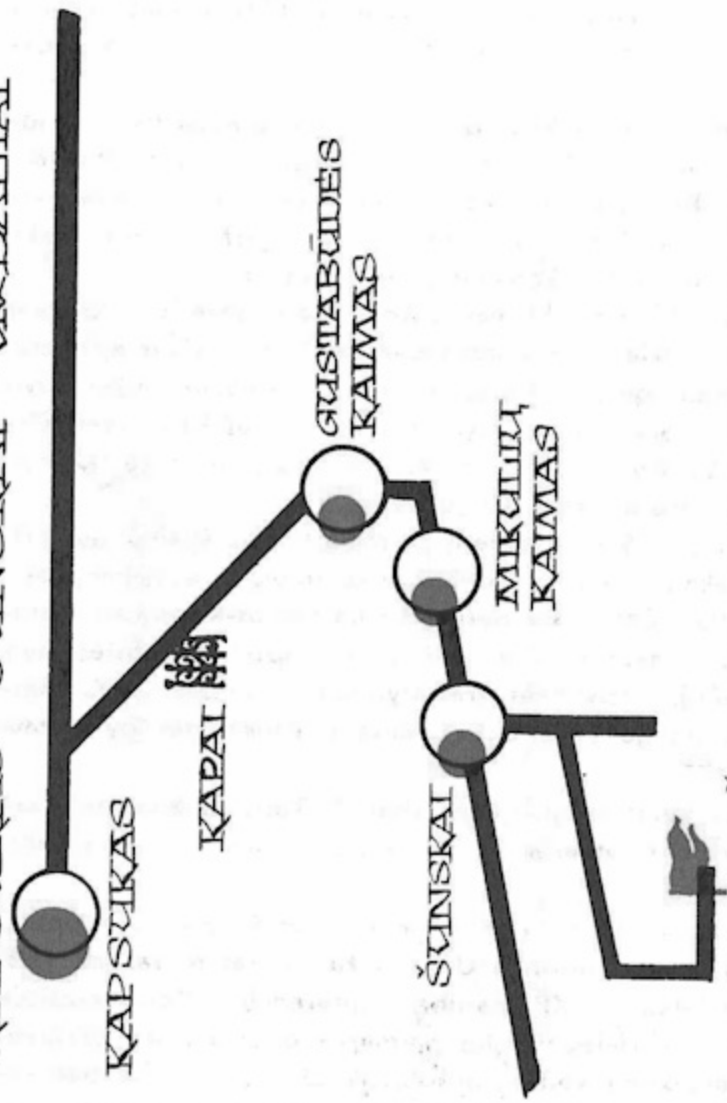
Miškai iš trijų pusių supa Vekeriotiškių ir Dielinės kaimus. Abu šiuos kaimus žmonės vadina vienu vardu — Mikuliai: mat, anksčiau čia gyvenęs valstietis tokia pavarde. 1905 metais jo troboje rinkdavosi revoliucijos dalyviai. Sako, atvyk-davęs ir Vincas Mickevičius-Kapsukas. Naują revoliucinį pakilimą Vekeriotiškių ir Dielinės kaimų gyventojai patyrė 1918 metais. Iš Rusijos grįžo čionykštis siuvėjas Vincas Janušauskas. Jis ne tik savo akimis stebėjo Spalio revoliucijos įvykius, bet ir pats juose dalyvavo. Siuvėjas su užsidegimu pasakojo savo kaimynams apie naują gyvenimą, kuriamą Rusijos darbininkų ir valstiečių. Janušauskas parsivežė pluoštą komunistinių laikraščių, kuriuos jam įteikė V. Mickevičius-Kapsukas. Šių susitikimų Janušauskų troboje metu ir gimė mintis įkurti Mikulių komunistinę kuopelę. Kuopelės veikla ypač suaktyvėjo po to, kai netoliese esančiame Užbalių kaime įvyko LKP pirmoji konferencija, kurios delegatas buvo ir Juozas Janušauskas. Ne kartą Mikuliuose lankėsi žinomas revoliucinio judėjimo Sūduvoje organizatorius Julius Zonelis.

Mikulių komunistinės kuopelės iniciatyva 1918 metų pabaigoje Šunskuose buvo sudaryta Darbininkų atstovų taryba. Jos pirmininku išrinktas Vincas Janušauskas, sekretorium — jo brolis Juozas, nariais — O. Plečkaitienė (tebegyvena ir dabar), K. Sarpalius, P. Kalėda ir kiti. Taryba Šunskuose organizavo miliciją, kuriai vadovavo pirmojo pasaulinio karo dalyvis J. Skrinska. 1919 metais baltagvardiečiai Tarybą išvaikė. Tačiau komunistai veikė ir toliau.

Mikulių aktyvistų veikla nepatiko buožėms. Apie kuopelės veiklą sužinojo Marijampolės apskrities žvalgyba. 1921 metų balandžio pabaigoje ji areštavo septynis kuopelės narius, kuriuos žiauriai kankino. Pirmąja auka tapo buvęs Šunskų tarybos narys septyniasdešimtmetis senukas Kazys Sarpalius. Ilgai kankino ir kitus kuopelės narius — J. Skrinską, V. Janušauską, V. Rutkauską. Šį žvalgybininkų žvėriškumą plačiai aprašė 1921 metų „Tiesa“ straipsniuose „Baltasis teroras“ ir „Marijampolės egzekucijos“.

Į žiauraus žvalgybininko Čėplos nagus pateko vienas kuopelės vadovų, LKP pirmosios konferencijos delegatas Juozas Janušauskas. Jaunuolį ilgai kankino, o paskui išvežė į Kauno sunkiųjų darbų kalėjimą. Ten jis 1922 m. gruodžio mėnesį

KAPOSUKAS - ŠUNSKAI - UŽBALIAI

UŽBALIŅU KONFERENCĪJOS
VIETA

mirė. J. Janušausko laidotuvės Marijampolėje tapo darbo žmonių demonstracija.

Mikulių kuopelės nariai paliko ryškius pėdsakus Marijampolės apskrities revoliucinio judėjimo istorijoje.

Už Mikulių kaimo — Šunskai.

Šunskai — seserų Laukaityčių tėviškė. Prie kelio parimusi maža jų trobelė. Miestelio gyventojai gerbia trijų seserų atminimą, jauniausios — Izabelės — vardu ir savo kolūkj pavadino.

1926 metais, po fašistinio perversmo Lietuvoje, Izabelė Laukaitytė pasakė: „Ir vėl pradės lietus nekaltas darbininkų kraujas, jau valdžią užgrobė fašistai“. Nuo 1927 metų Izabelė vadovavo nelegaliai komjaunimo kuopelei, platino slaptą literatūrą. Jos bendražyge tapo sesuo Adelė. 1930 metais Izabelė turėjo gauti atestatą, bet nespėjo: ją ir Adelę suėmė. Kalėjime seserys įstojo į komunistų partiją.

1940 metai atnešė naują gyvenimą. 1941 metais Izabelė Laukaitytė buvo išrinkta LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputate.

1946 metais Izabelę iš pasalų sužeidė buržuaziniai nacionalistai. Ankstyvą 1948 m. kovo 23 dienos rytą, siaučiant pūgai, Izabelė paskutinį kartą paliko savo namus. Išėjo parvesti sergančiai motinai gydytoją. Ir negrįžo. Priešo kulka nutraukė bebaimės komunistės gyvybės siūlą.

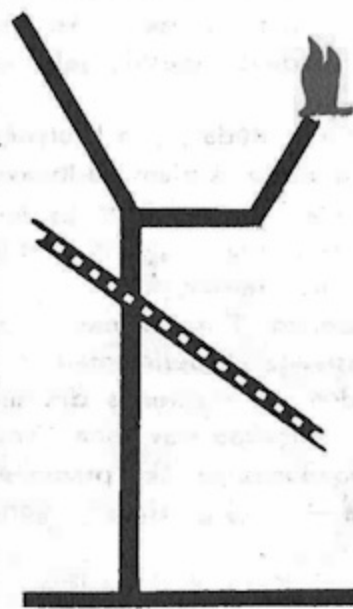
Toks pat tragiškas likimas ištiko Izabelės seseris — Adelę ir Elzbieta. Adelė žuvo buržuaziniame Kauno kalėjime, o Elzbieta netoli gimtųjų namų. Buržuaziniai nacionalistai buvo suruošę pasalas liaudies gynėjams, su kuriais kartu vyko Elzbieta ir Šunskų apylinkės moterų tarybos pirmininkė N. Kupčinskaitė. Mažai tada liko jų gyvų...

Revoliucinę Šunskų praeitį primena ir prie šventoriaus prigludęs akmuo. Nuo jo į kaimo gyventojus, kviesdamas juos į kovą, 1905 metais kreipėsi V. Mickevičius-Kapsukas. Netoliese stovi maža klėtelė, kurioje V. Kapsukas slapstėsi nuo persekiotojų. Apylinkės kraštotyrininkas entuziastas K. Merkevičius įrengė ekspoziciją, skirtą I. Laukaitytės gyvenimui ir veiklai.

Toliau kelias vingiuoja į Užbalius. Rodyklė atveda į Bartušų sodybą, atveriančią dar vieną Sūduvos istorijos puslapį.

1918 m. rugsėjo 14 d. Panevėžio ir Suvalkijos kuopelių atstovai slapta susirinko Užbalių kaime pas mažąžemį valsietį Bartušką į LKP partinę konferenciją. Konferencijoje dalyvavo 20 delegatų. Jie pasmerkė oportunistinę Lietuvos socialdemokratų veiklą, reikalavo nutraukti su jais bet kokius ryšius. Konferencijos delegatai pasisakė už tautų vienybę, už bendrą kovą dėl laisvės, pritarė Rusijos Komunistų

"JŪROS" PARTIZANŲ BUVEINĖ

PAMINKLINIS AKMUO, ŽEMINĖ

VĖSAKIO
RŪDA

SAVONIAKO PENKIAKAMENĖ
LIEPA

partijos programai, nusprendė jos taktiką pritaikyti Lietuvoje. Vadovaujančio centro delegatai nerinko, nes centras jau buvo sudarytas Vilniuje. Reikėjo tik su juo užmegzti ryšius. Užbalių partinė konferencija buvo rimtas žingsnis LKP pirmajam suvažiavimui sušaukti.

KOVŲ KELIAI

Išvažiuojame iš Kapsuko Kauno link. Palydi mus modernūs pastatai, miestas, tarybiniais metais atjaunėjęs ir pagražėjęs. Tiesi plento juosta kviečia tolyn, susipažinti su kitais miestais ir kaimais.

Pirmoji didesnė gyvenvietė už Kapsuko — Ažuolų Būda, įsikūrusi XVIII amžiuje. Ją supa miškas, priklausantis Kazlų Rūdos miškų masyvui. Reikia manyti, kad vietovei pavadinimą davė deguto virėjai, bitininkai ir miško sargai, kurie čia statydinosi nakvynei būdas. Miškas labai gražus, sausas, gausus gėrybių.

Nuo Ažuolų Būdos iki Kazlų Rūdos 6 kilometrai. Pastarasis pavadinimas žinomas nuo 1744 metų. Pradžioje buvo kaimas, gavęs geležies rūdos kasėjų, vietinių gyventojų vadinamų „kazlais“, vardą. 1861 metais nutiesus geležinkelį, iš pramoninių rajonų į Kazlų Rūdą atveždavo pigesnių geležies gaminių, todėl rūdos kasykla išnyko.

1863 metų kovo 25 dieną ties Kazlų Rūda įvyko kautynės tarp caro kariuomenės ir sukilėlių būrio, kuriam vadovavo L. Andriuškevičius. 1918—1919 metais Kazlų Rūdos gyventojai, kuriems vadovavo P. Svoteelis-Proletaras, pakilo į kovą už Tarybų valdžią, bet sukilimas buvo nuslopintas.

1941 m. miestas smarkiai nukentėjo. Pokario metais jis buvo atstatytas ir labai išaugo. Pastatyta eksperimentinė mechanikos remonto gamykla, bandomasis medienos dirbinių kombinatas, buitinio gyventojų aptarnavimo paviljonas. Respublikoje savo darbais garsėja bandomojo miško pramonės kombinato kolektyvas. Kazlų Rūda — viena gražiausių rajono vietovių, miestas miške.

Asfaltuotu plentu traukiame gilyn į Kazlų Rūdos mišką.

1863 metais Novaraisčio pelkėje buvo sukilėlių stovykla. Sukilėlius begaudant, net ir miškas buvo išretintas. Dar labiau praretėjo miškas per pirmąjį pasaulinį karą.

Kazlų Rūdos miškas slėpė tarybinių partizanų „Jūros“ būrį, kuris veikė Šakių, Vilkaviškio ir Marijampolės apskrityse. Būrys pradėtas organizuoti 1942 m. rugpiūčio mėn. Jam vadovavo Vytautas Bieliauskas. 1943 metais partizanai įsirengė pirmą žeminę ant Jūrės upelio kranto. Būrys greitai didėjo. Partizanams padėjo vietiniai gyventojai. Partizanai nuvertė nuo bėgių du priešo ešelonus, sunaikino 16 automašinų,

Čia gyveno ir „Darbininkų žodį“ leido Z. Angarietis

Namas Užbaliuose, kuriame vyko I LKP konferencija

padarė nemaža kitų nuostolių. Valstiečių tarpe plito atsišaukimai, išspausdinti partizanų spaustuvėje.

Šiomet prie žeminės susirinko buvę partizanai prisiminti praeities kovų. Buvo pastatytas paminklinis akmuo, restauruota žeminė.

ČIA GYVENO IR KORĖ

Kas nors kartą matė Širvintą, dar ir dar kartą sugrįš ją pasigrožėti.

Mano ten vaikystė
Kaip gėlė trapi
Dūdeles žilvičio
Suko paupy.
Žvaigždės ten byrėjo
Vasaros naktim,
Ten vanduo žiūrėjo
Tamsžalėm akim...

(S. Nėris. „Širvinta“)

Taip apdainavo savo gimtinę lietuvių liaudies lakštingala. Praūžusios karo vėtros paliko pėdsakus ir Salomėjos Nėries tėviškėje — Kiršuose. Sudegė poetės gyvenamasis namas. Dabar toje vietoje pastatytas paminklinis akmuo.

Pravažiavę Vilkaviškį, pasukame į kairę. Už 5 km, dešinėje kelio pusėje, Obelupių kaime, gimė Zigmas Aleksa-Angarietis (1882—1940).

Važiuodami tuo pačiu keliu, už 10 km pamatysime Vinco Mickevičiaus-Kapsuko tėviškę — Būdviečių kaimą. Tarp obelų sena sodyba. Gyvenamojo namo vietoje gėlynas, kurio centre paminklinis akmuo Lietuvos Komunistų partijos organizatoriui ir vadovui V. Mickevičiui-Kapsukui. Jo veikla susijusi su buvusia Marijampolės gimnazija, Šunskais, Kalvarija ir kitomis vietomis. Ne veltui sūduviai jo vardu pavadino miestą, gatves, kolūkius.

Paminklas P. Rimšos gimtinėje

Paminklas S. Nėries tėviske

Petro Kriaučiūno Viešoji biblioteka

Skaitytojų aptarnavimo skyrius Nr. 10

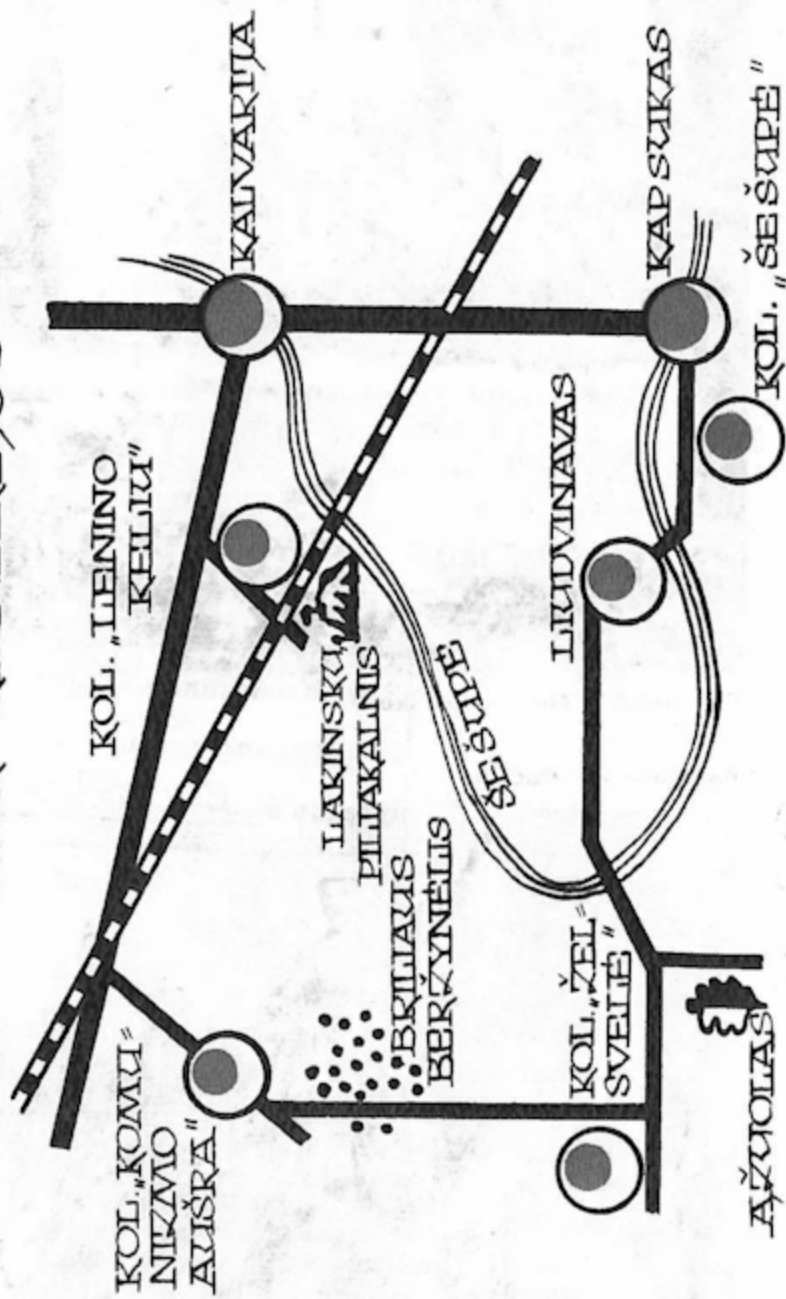
Paminklas V. Kudirkai

Invent. Nr. 02/6930

R-202

LINK KALVARIJOS

Vilkaviškio rajone, gražuose Paežeriuose gimė Vincas Kudirka (1858—1899). Jis mokėsi Marijampolės gimnazijoje. Kudirkų sodybos vietoje pastatytas paminklinis akmuo (skulptoriaus Plečkūno). Kuklioje klėtelėje įrengta ekspozicija pasakoja mums apie Kudirkos gyvenimą, kūrybinį jo kelią.

Pilviškių apylinkės Naudžių kaimas — LTSR liaudies dailininko Petro Rimšos tėviškė. Sodyboje likę daug jo kūrinių.

KELIAS VINGIUOJA PER KALVARIJĄ

Važiuodami iš Kapsuko plentu į pietvakarius, už 19 kilometrų pasiekiame Kalvariją. Didžiojo Tėvynės karo metais besitraukdama fašistinė kariuomenė pavertė Kalvariją griuvėsių krūva. Tačiau tarybiniais metais miestas buvo atstatytas, labai išaugo ir pagražėjo. Pastatyta daug naujų gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų, įmonių. 1957 metais pradėjo dirbti „Orijos“ vilnų verpimo fabrikas.

Buržuazijos valdymo metais Kalvarijoje buvo tik progimnazija. Dabar yra B. Leono-Pušinio vidurinė mokykla, mokykla-internatas, maisto pramonės technikumai.

XVII amžiuje dabartinės Kalvarijos vietoje buvo kaimas. 1705 metais Mykolas Šapiega pastatydino bažnyčią ir pradėjo kurti miestelį, kuriam Augustas II suteikė miesto teises. XIX amžiuje, nutiesus Peterburgo—Varšuvos kelią ir susidarius palankiai geografinei padėčiai, Kalvarija smarkiai išaugo. Nuo 1867 metų iki pirmojo pasaulinio karo Kalvarija buvo apskrities centras. Mieste buvo tarptautinis paštas ir telegrafo stotis, vario dirbinių fabrikėlis.

Kalvarijos kalėjime kalėjo V. Mickevičius-Kapsukas, Z. Aleksa-Angarietis ir kiti kovotojai už liaudies laisvę.

1918 metais mieste įsikūrė pirmoji Darbininkų ir vargingųjų valstiečių taryba, kuriai vadovavo Vytautas Aleksa. Tarybos pastatas išlikęs iki šių dienų; jį restauravus, įkurdintas maisto pramonės technikumai. Kapinėse pastatytas paminklas V. Aleksai. Kalvarijoje prabėgo komunaro Juozo Greifenbergerio vaikystė. Restauruotas namas, kuriame jis gyveno, o jo vardu pavadinta viena gatvė.

Revoliucines kibirkštis Kalvarijoje padėjo įžiebtį J. Zonelis ir J. Gabrys. Vietiniai gyventojai iki šiol prisimena ne vieną susidūrimą su buržuazine valdžia.

Raudonos vėliavos ant pirmosios Tarybos ir kitų pastatų sveikino 1940 metus. Tačiau neilgai truko laimė. Vokiečių kariuomenė, klastingai užpuolusi Tarybų Sąjungą, tuojau okupavo pasienio miestą Kalvariją. Baltaraiščiams talkininkaujant, vieną liepos naktį fašistai suėmė keliasdešimt nespė-

P. RIMŠOS IR V. KUDIRKOS TĖVIŠKĖS

KAP SUKAS

RŪDOS EŽERAS

V. KUDIRKOS
TĖVIŠKĖ

P. RIMŠOS
TĖVIŠKĖ

PILVIŠKIŲ
KELIAS

jusių pasitraukti miesto komunistų, komjaunuolių, tarybinių aktyvistų ir Orijoje (už 3 km) sušaudė. Iš viso tada Orijoje buvo sušaudyta 250 tarybinių žmonių iš Kalvarijos, Kapsuko, Lazdijų ir Vilkaviškio rajonų.

Pavažiavę iš Kalvarijos apie 6 kilometrus, atsirandame viename gražiausių Kapsuko rajono kampelių — prie Lakinskių piliakalnio. Jis yra „Lenino keliu“ kolūkyje, ant Šešupės kranto.

Toliau plentas per „Komunizmo aušros“ kolūkį veda prie Žaltyčio (Naujienos) ežero. Ežeras nedidelis (236 ha), ištįsęs gražia, vaiskia juosta. Ežeras — ornitologinis draustinis. Vandens lygis jame aukštesnis už apylinkes, todėl žmonės apkasė ežerą pylimu.

Neatsitiktinai Žaltytis vadinamas gulbių ežeru. Mėgsta gulbės čia sukti lizdus, perėti gulbiukus. Gausu Žaltyčio draustinyje žuvėdrų, rudagalvių kirų, didžiųjų ančių, kragų.

Pro ežerą kelias vingiuoja į Želsvelės kolūkio gyvenvietę. Modernūs, miestietiški namai. Šio kolūkio pavyzdžiu gyvenvietes planuoja ir kiti rajono ūkiai.

Už Želsvelės kolūkio — Buktos giria. Tai vienas didesnių Lietuvos miškų masyvų, kurio plotas 3280 hektarų. Kalvotas reljefas sudaro labai įspūdingą vaizdą. 1863 metais šis miškas tapo prieglobsčiu sukilėliams. Didžiojo Tėvynės karo metu giria slėpė partizanus. Stasys Naujalis subūrė partizanus į K. Petriko būrį, kuriame vienoje gretoje su lietuviais kovėsi įvairių tautybių sūnūs.

Priešaky — Liudvinavas. XVIII amžiuje tai buvo medžiotojų susibūrimo vieta. 1719 metais miesteliui suteiktos Magdeburgo teisės. Šitai sutraukė į miestelį nemažai prekybininkų.

Asfaltuotas kelias tiesiasi į Kapsuką. Pakelėje — nauja, gražiai sutvarkyta gyvenvietė — garsus „Šešupės“ kolūkis, kuriam nuo pat pirmųjų jo įsikūrimo dienų vadovauja Socialistinio Darbo Didvyris Juozas Miežlaiškis. Kolūkis tapo milijonierium. Jo mechanizatoriaus vidutinis mėnesio uždarbis — 206, melžėjos — 183 rubliai.

Iš „Šešupės“ kolūkio Kapsuką ranka pasieksi. Kairėje pusėje medžiais dangstosi tarybinis ūkis — technikumas, prieš akis atsiveria cukraus fabriko panorama.

Kapsuko ekskursijų biuras organizuoja ekskursijas po respubliką ir už jos ribų. Mūsų maršrutai veda į Kauną, Vilnių, Palangą, Panevėžį, Anykščius, Zarasus, Ignaliną, Birštoną, Druskininkus. Norintiems pakeliauti po kitas respublikas, siūlome Liepoją, Rygą, Daugpilį, Minską, Gardiną, Kalinigradą.

Mūsų adresas: Kapsukas, Gedimino 7, tel. 7-16-09.

0,104.

„Šešupēs” kolūkio gyvenvietē

Zaļtyčio ežero šeimīnīkē

Marijampolės Petro Kriaučiūno
viešoji biblioteka

000051071

Дануте Куницкене
ПО ОКРЕСТНОСТЯМ КАПСУКАСА

На литовском языке

Издательство «Минтис» Лит. ССР, 1972 г.

Redaktorė J. Ardžiūnienė

Dailininkė J. Plikionytė

Meninė redaktorė R. Verygaitė

Tech. redaktorė B. Sodytė

Korektorės I. Astrauskienė ir I. Burnelytė

Duota rinkti 1972.VI.23. Pasirašyta spaudai 1972.XII.8. LV 08144. Po-
pierius giliauspaudinis 70×90¹/₂, 1,17 sp. l., 1,26 apsk. l. l. Tiražas
15 000 egz. Kalna 7 kp. Leidykla „Mintis“, Vilnius, Sierakausko g. 15.
Spausdino Valst. K. Poželos sp., Kaune, Gedimino g. 10.
Užsak. Nr. 1085.

0,10
Kaina 7 kp.

K 908(474.5) /
Ku-191